

УДК 658.339.11

Т. І. Олійник,
к. е. н., доцент, кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами,
Дніпровський національний університет ім. Олеса Гончара, м. Дніпро

DOI: 10.32702/2306-6814.2018.23.5

КОНЦЕПЦІЯ МОНІТОРИНГУ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

T. Oliynyk,
Ph.D, associate professor of economics, entrepreneurship and enterprise management,
National University Oles Honchar, Dnipro

CONCEPT OF MONITORING THE ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF ENTERPRISE MANAGEMENT

У статті обґрунтовується концепція моніторингу організаційно-економічного механізму управління підприємством з урахуванням рівня його економічної безпеки, що включає в себе контроль економічної інформації про фінансово-ресурсний потенціал у досягненні стратегічних завдань і успіху підприємництва. Визначено зміст та механізм побудови раціонального управління, який надає можливість сформувати відповідну структурну економічну модель, яка передбачає здійснення системного управління підприємством з подальшим його моніторингом. Виявлено, що моніторинг представляє собою організовану підприємством процес перевірки виконання усіх управлінських рішень в області формування надходжень і витрат з ціллю реалізації розробленої політики розвитку і намічених показників фінансових бюджетів. Окреслено функціональну структуру моніторингу в системі управління підприємством, яка обумовлена внутрішніми особливостями його розвитку: перевагами і протиріччями, які в міру поглиблення інтеграційних процесів набувають нових ознак, потребують нових підходів, нової побудови менеджменту, а отже, підпорядкування економічному механізму, новим соціально-економічним змінам і ситуаціям. Встановлено, що моніторинг у системі організаційно-економічного механізму орієнтований на досягнення заданих цілей — збільшення прибутку в поточному періоді чи на перспективу, через управління активами, забезпечення високих темпів економічного розвитку в умовах конкурентного середовища та ринкового механізму господарювання. В ході дослідження з'ясовано, що врахування аспектів моніторингу в загальній системі організаційно-економічного механізму підприємства, дає змогу своєчасно реагувати на можливі зміни, мати постійну уяву про фактичний стан економічного життя, давати кваліфіковану відповідь на глибокі питання менеджменту: що робити, як робити, як зацікавити, як оцінити? А це ще раз підтверджує ту істину, що яким би досконалим не був фінансово-економічний механізм підприємства, в реальній ситуації він постійно наражається на певні перешкоди, що й детермінує обов'язковість запровадження моніторингу як однієї із надважливої ділянки формування та використання матеріальних і фінансових ресурсів підприємств, втілених у його активах.

The article substantiates the concept of monitoring the organizational and economic mechanism of enterprise management taking into account the level of its economic security, which includes the control of economic information about the financial-resource potential in achieving strategic goals and the success of entrepreneurship. The content and mechanism of the construction of rational management is determined, which provides the opportunity to form the corresponding structural economic model, which involves the implementation of system management of the enterprise with

its further monitoring. It is revealed that monitoring is an enterprise organized by the process of checking the implementation of all management decisions in the area of revenue and expenditure formation with the aim of implementing the developed development policy and the planned indicators of financial budgets. The functional structure of monitoring in the enterprise management system is defined, which is conditioned by internal peculiarities of its development: advantages and contradictions that, as the integration processes deepen, acquire new features, require new approaches, new construction of management, and consequently subordination to the economic mechanism, new socio-economic changes and situations. Established that the monitoring system of organizational and economic mechanism aimed at achieving the set goals — increasing profits in the current period or in the future, through asset management to ensure high rates of economic growth in a competitive environment and the market economy mechanism. The study found that taking into account the aspects of monitoring in the overall system of organizational and economic mechanism of the enterprise enables to react in a timely manner to possible changes, to have a permanent picture of the actual state of economic life, to give a qualified answer to the deep questions of management: what to do, how to do it how interested in how to rate? And this again confirms the fact that, whatever the financial and economic mechanism of an enterprise, no matter how perfect, in the real situation, it is constantly exposed to certain obstacles, which determines the obligatory introduction of monitoring as one of the most important area of the formation and use of material and financial resources enterprises embodied in its assets.

Ключові слова: моніторинг, організаційно-економічний механізм, управління, бізнес-процеси, контроль, матеріальні ресурси підприємства, активи.

Key words: monitoring, organizational and economic mechanism, management, business processes, control, material resources of the enterprise, assets.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Інтеграційний курс національної економіки України до умов ринкового способу господарювання, вимагає перегляду методичної основи ведення бізнесу, уточнення його об'єктів, технології збору і обробки даних з ціллю створення ефективного організаційно-економічного механізму. Зрозуміло, що методичні аспекти відіграють вирішальну роль у структуризації внутрішньої будови інформаційної системи підприємства із визначенням технології ведення бізнес-процесів, які виступають об'єктивною його необхідністю. Виходячи з того, що господарські процеси суб'єктів господарювання є носіями економічної інформації як у загальному, так і за окремими своїми аналітичними частинами (фінансові, матеріальні ресурси, джерела їх формування), то вони виступають кількісно-вартісною моделлю господарської діяльності. Тому отримання загальної і аналітичної економічної інформації, яка ґрунтується не на основі конкретних фізичних об'єктів, а на інформації про них, потребує впровадженню функцій моніторингу — невід'ємної економічно-інформативної частини у прийнятті управлінських рішень щодо діяльності підприємства.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різноманітність проблематики управління підприємством на основі створення організаційно-економічного механізму досліджено в наукових публікаціях низки вітчизняних і зарубіжних вчених, як-от: Л.В. Балабанова, Бабаніна О.С., Жаліло Я.А., Кузьміна О.Є, Одинцової Г.С., Морковіної С.С., Піддубної Л.І., Скударя Г.М., Холлода В.В., Шинкаренко В.Г. та багато інших.

Проте система управління підприємством є динамічною, що зумовлює потребу її постійного удосконалення, особливо в умовах структурної перебудови національної економіки з постійним оновленням організаційно-економічних засад свого розвитку на основі визначення ролі моніторингової функції.

МЕТА СТАТТІ

Метою дослідження є реалізація концептуальних умов проведення моніторингу організаційно-економічного механізму управління підприємством.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Створення ефективної системи управління — певної цілісності взаємозалежних та взаємообумовлених

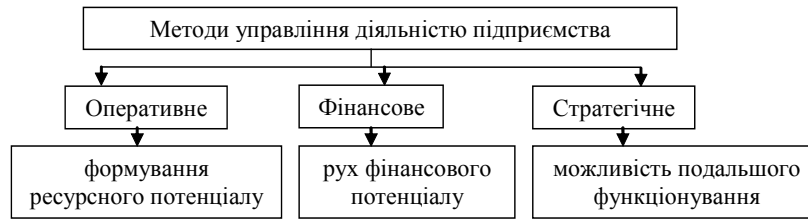

Рис. 1. Модель управління на основі бізнес-процесів підприємства

його частин, являється об'єктивною необхідністю. Мета висвітлення змісту та механізму побудови раціонального управління надає можливість сформувати відповідну структурну економічну модель, яка передбачає здійснення системного управління підприємством з подальшим його моніторингом. Це дозволить у перспективі удосконалити економічні взаємовідносини на суб'єктах підприємництва, як внутрішні, так і зовнішні, та скоординувати діяльність підрозділів підприємства у напрямку отримання економічної інформації щодо визначення напряму покращення результативної діяльності, збільшення продуктивності самого виробництва.

У цьому випадку для управління підприємством необхідна розробка моделі узгоджених методичних методів щодо функціонування та взаємодії певної структурованості операційного, фінансового та стратегічного напряму з отримання економічної інформації втіленої бізнес-процесом (рис. 1).

Важливою теоретичною та практичною задачею сучасного управління підприємством є концентрація економічної інформації про фінансово-ресурсний потенціал в досягненні стратегічних завдань і успіху підприємництва. Така робота відноситься до надзвичайно відповідальної, при якій необхідно професійно оцінити об'єкт отриманої інформації, розглядаючи його в кількісному, якісному та стратегічному напрямках.

Кількісний напрям передбачає отримання економічної інформації щодо прямого та непрямого впливу на формування і функціонування операційної діяльності, яка пов'язана зі створенням відповідного продукту. Якісний напрям передбачає можливість мобільності фінансових ресурсів у забезпеченні процесів виробництва та отримання доходу. Стратегічний напрям, як далекоглядний і перспективний, відноситься до основного чинника виробничо-фінансового процесу з постійним підвищенням ліквідності та економічної стійкості підприємства, і відноситься до найважливішого аспекту в оцінці подальшого його функціонування та розширення виробництва.

Тому основною метою створення організаційно-економічного механізму управління полягає у своєчасній організації отримання економічних даних щодо виробничого процесу, визначення мінімальних витрат та результатів повного виконання виробничої програми. Внаслідок цього економічна інформація в управлінні повинна використовуватись і на довгострокову перспективу, "...здійснюючи дослідження інновацій капіталу та проводячи фундаментальні наукові дослідження на основі економічного та фінансового аналізу даних" [1, с. 66].

У цьому разі перероблення економічних даних у фінансову інформацію в управлінні, відноситься до

однієї з основних складових частин загальної його системи, створюючи керуваність в досягненні результатів діяльності. Основна функція фінансового управління — "...отримання інформації щодо руху фінансових ресурсів та фінансових відносин, які виникають між суб'єктами господарювання" [2, с. 367]. Звідси ефективність організації роботи такого управління, забезпечує інформацією про своєчасне отримання необхідних ресурсів як необхідна умова господарювання, і включає в себе підсистемний контроль за бюджетом суб'єкта підприємства.

Таким чином, складові частини економічних даних у моделі управління підприємством повинні бути сконцентрованими і діяти як єдиний механізм, що забезпечить інформацією про ресурсний потенціал підприємства. Досягнення такої мети відбувається за умов організаційної єдності та цілісності роботи управлінського персоналу з операційним і фінансовим менеджментом, як динамічної системи підприємства з виконання чітко визначених функцій. Крім цього, для результативності управління необхідне забезпечення належних комунікацій, як вертикальних так і горизонтальних з елементами зворотного зв'язку між ними.

У складі системного організаційно-економічного механізму управління підприємством, економічним даним відводять важливу роль, яка підвладна методам внутрішнього моніторингу. Моніторинг представляє собою організовану підприємством процес перевірки виконання усіх управлінських рішень в області формування надходжень і витрат з ціллю реалізації розробленої політики розвитку і намічених показників фінансових бюджетів. Створення системи моніторингу є невід'ємною складовою частиною побудови всієї системи управління підприємством з ціллю забезпечення його ефективності функціонування. Систему моніторингу необхідно будувати за функціональною структурою підприємства, як вирішальний фактор впливу на процес виробничо-реалізаційних відносин.

Функціональна структура моніторингу в системі управління підприємством обумовлена внутрішніми особливостями його розвитку: перевагами і протиріччями [6, с. 38]. Ці характеристики в міру поглиблення інтеграційних процесів набувають нових ознак, потребують нових підходів, нової побудови менеджменту, а отже, підпорядкування економічному механізму новим соціально-економічним змінам і ситуаціям. На це варто звернути особливу увагу, оскільки формування ринкових відносин у національній економіці в цілому, і в рамках кожного окремо взятого суб'єкта господарювання, вимагає постійного і послідовного відстеження якісних та кількісних змін, коригування окремих положень, вироблення нових принципів управління, бюджетування,

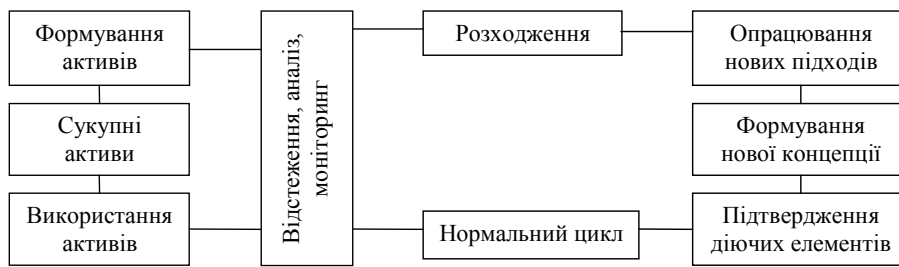

Рис. 2. Схема функціонування моніторингу активів підприємства

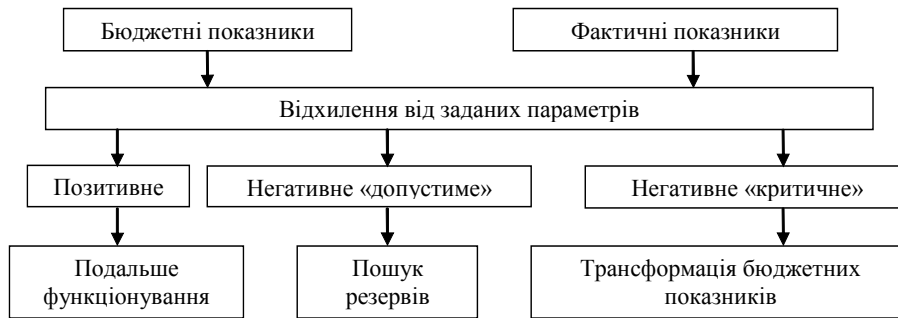

Рис. 3. Моніторинг алгоритмів управління активами підприємства

мотивації, контролю та організації виробничих і реалізаційних процесів одночасно.

Тому, з однієї сторони, моніторинг у системі управління підприємством слід розглядати не тільки як надбудову над процесом господарювання, а як перевтілення внутрішніх змін в процесі фінансово-господарської діяльності; з іншої — факторний регулятор цих змін, а значить і процесу виробництва в цілому та чинник економічної безпеки підприємства.

Моніторинг економічних процесів має спиратись на єдину методологію і охоплювати весь процес такого руху, а не лише окремі його частини. Тому початковим моментом запровадження моніторингу, як складової частини фінансово-господарського контролю, має бути створення і уявлення про систему ресурсного потенціалу, а дослідження будь-якої частини їх руху, має розпочинатися із з'ясування місця цього процесу в загальній системі управління підприємством. При цьому діалектика такого пізнання повинна ґрунтуватися на загальнонаукових способах контролю — від загального до окремого або одичного (дедукція), чи від окремого або одичного до загального (індукція) [5, с. 52].

Системність моніторингу зумовлює необхідність побудови цілісної концепції, що дасть змогу на підставі об'єктивної і суб'єктивної інформації про виробничі і фінансові показники діяльності підприємства приймати оптимальні рішення, які сприятимуть підвищенню його ефективного функціонування. Формування інформаційної бази моніторингу, ґрунтується на систематичному і безупинному спостереженні за рухом ресурсів підприємства з отриманням оперативної оцінки [3, с. 44].

Врахування аспектів моніторингу в загальній системі організаційно-економічного механізму підприємства, дає змогу своєчасно реагувати на можливі зміни, мати постійну уяву про фактичний стан економічного життя, давати кваліфіковану відповідь на глибокі питання менеджменту: що робити, як робити, як зацікавити, як

оцінити? А це ще раз підтверджує ту істину, що яким би досконалим не був фінансово-економічний механізм підприємства, в реальній ситуації він постійно наражається на певні перешкоди, що й детермінує обов'язковість запровадження моніторингу як однієї із надважливих ділянок формування та використання матеріальних і фінансових ресурсів підприємств, втілених у його активах (рис. 2).

З наведеної інформації (рис. 2), моніторинг необхідно розглядати з точки зору регулятивного фактору, який характеризується тим, що не тільки "обслуговує" підприємство в цілому, а й виступає системністю взаємопов'язаних важелів організаційно-економічного механізму управління, здатним видозмінюватися, розвиватися і вдосконалюватися. З цієї позиції моніторинг активів — це внутрішня діяльність в рамках управління, основна функція якої полягає в обстеженні фінансового стану впровадження заходів з метою сприяння процесам прийняття рішень. Звідси моніторинг активів можна трактувати як складову частину і механізм процесу управління виробничою програмою будь-якого підприємства що відповідає призначенню його організаційно-економічного механізму в цілому.

Загалом система моніторингу представляє собою частину розробленого підприємством організаційно-економічного механізму постійного слідкування за формуванням бізнес-процесів, визначення відхилень отриманих параметрів від запланованих з виявленням причин таких відхилень, що повинно будуватися, по-перше: на визначенні загального підходу і, по-друге: на визначенні диференціації. Останнє будеться на основі фінансового бюджету підприємства, тобто за виробничими програмами, кошторисними розписами та планами-графіками.

Також цій системності присутні конкретні етапи її функціонування, які деталізують аналітичні показники, а саме: визначення контрольних періодів за кожним

видом або групою показників використання активів. Конкретизація контрольного періоду повинна визначитися терміновістю реагування — річне, кварталне, місячне, декадне (тижневе) [4, с. 48].

Крім того, необхідним постає визначення оптимальної величини відхилень отриманих результатів від планових за кожним видом. Тобто встановлення відхилень необхідно проводити у абсолютних і відносних величинах, а так як кожна величина, яка в цілому виступає конкретним показником і агрегується в межах підприємства, то відносні показники за всіма відхиленнями доцільно розділяти на позитивні, негативні, "допустимі", негативні та "критичні", що створює певну алгоритмізацію в управлінні активами підприємства (рис. 3).

Немаловажну дієву роль з ліквідації відхилень відводиться системі алгоритмів, яка являється завершальним етапом у проведенні моніторингу, і визначає рівень ефективності створеного організаційно-економічного механізму управління, що і є кінцевим пунктом формування моніторингу підприємства.

У подальшому дія такої системи відноситься до управлінської безпекової функції та прийняття виважених рішень з оперативного реагування, і побудована за таким напрямком:

1. Продовження функціонування — форма реагування при негативному відхиленню надходжень активів і здійснених витрат нижче критичного рівня.

2. Пошук резервів — форма ліквідації відхилень шляхом використання резервів щодо забезпечення планових показників з формування активів у розрізі господарських операцій.

3. Трансформація бюджетних показників — форма коректування, або нормалізація окремих аспектів формування швидколіквідних активів при умові якщо вони обмежені, чи відсутні.

Таким чином, запровадження підприємством моніторингу використання активів дозволить суттєво підвищити ефективність всієї системи організаційно-економічного механізму управління його господарською діяльністю. Але при цьому розробка моніторингу активів повинна носити гнучкий характер — підлягати можливості коректування як при зміні цілі моніторингу, так і при зміні системи показників бюджетування або поточних завдань підприємства.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

Моніторинг у системі організаційно-економічного механізму управління повинен розглядатися в ракурсі складного, відкритого, адаптивного і динамічно імовірного заходу, характеризуючи структурну складність матеріально-фінансових ресурсів, їх взаємозв'язок за наявності множинних елементів, динамічність поведінки як у цілому, так і окремим елементним складом що розвиваються за визначеними цілями підприємства. Реалізація управлінських функцій моніторингу повинно відбуватися на основі постійного обміну інформацією із зовнішнім середовищем. Умови зовнішнього середовища визначаються динамічністю процесів та їх імовірнісним характером.

Моніторинг у системі організаційно-економічного механізму управління підприємством орієнтований на досяг-

нення заданих цілей — зростання прибуткової діяльності на поточний чи перспективний період, забезпечення сталого економічного розвитку в умовах конкуренції та ринкового середовища господарювання. А оскільки окремо взяте підприємство не може впливати на ринкові механізми дії та їх регулювання, тому вектор його функціонування може бути направлено тільки на поведінку ринкових законів. Визначаючи тактику і стратегію своєї поведінки, для підприємства важливо максимально використати сприятливі ринкові можливості або зменшувати їх деструктивний вплив. Для цього необхідно мати повну і об'єктивну інформацію, що характеризує ринкове середовище з її формуванням, накопиченням, збереженням, обробкою і аналізом про ринкові процеси, інформацію, яка безпосередньо характеризує саме підприємство, а саме: створення ефективного організаційно-економічного механізму управління підприємством.

Література:

1. Борисова В.А. Методологічні основи аналізу фінансового стану підприємств / В.А. Борисова // Фінанси України: фінанси підприємств. — 2010. — № 11. — С. 63—68.
2. Ковалева А. Оптимизационная модель управления предприятием / А. Ковалева // Экономика і бізнес. — 2009. — № 10. — С. 48—54.
3. Кузьмін О.Є. Побудова бюджетів в організації / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник // Фінанси України: фінанси підприємств. — 2005. — № 7. — С. 136—146.
4. Онищенко С.В. Упровадження бюджетування на вітчизняних підприємствах / С.В. Онищенко // Фінанси України: фінанси підприємств. — 2003. — № 4. — С. 45—50.
5. Партин Г.О. Бюджетування у системі управління витратами підприємства / Г.О. Партин // Фінанси України: фінанси підприємств. — 2008. — № 5. — С. 50—53.
6. Плікус І.Й. Система моніторингу для фінансового прогнозу діяльності підприємства / І.Й. Плікус // Фінанси України: фінанси підприємств. — 2013. — № 4. — С. 35—44.

References:

1. Borysova, V.A. (2010), "Methodological basis of the analysis of the financial condition of enterprises", *Finansy Ukrainy: finansy pidpriemstv*, vol. 11, pp. 63—68.
 2. Kovaleva, A. (2009), "Optimization model of enterprise management", *Ekonomika i biznes*, vol. 10, pp. 48—54.
 3. Kuz'min, O.Ye. and Mel'nik, O.H. (2005), "Construction of budgets in the organization", *Finansy Ukrainy: finansy pidpriemstv*, vol. 7, pp. 136—146.
 4. Onyschenko, S.V. (2003), "Implementation of budgeting at domestic enterprises", *Finansy Ukrainy: finansy pidpriemstv*, vol. 4, pp. 45—50.
 5. Partyn, H.O. (2008), "Budgeting in the enterprise cost management system", *Finansy Ukrainy: finansy pidpriemstv*, vol. 5, pp. 50—53.
 6. Plikus, I.J. (2013), "Monitoring system for financial forecasting of enterprise activity", *Finansy Ukrainy: finansy pidpriemstv*, vol. 4, pp. 35—44.
- Стаття надійшла до редакції 05.11.2018 р.*